

УДК 338.48:346.5

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Яровий В.Ф., к.е.н., доцент

*Херсонський державний університет
Україна, 73000, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27*

lawyer75@rambler.ru

У статті проводиться аналіз законодавчої бази України, яка стосується правових, економічних, суспільних відносин в сфері туризму. Автор виділяє основні нормативні документи, які регулюють діяльність суб'єктів туристичного бізнесу. В дослідженні створюється загальна картина правових відносин в галузі. При цьому розглядаються основні нормативні документи. Автор окремо розглядає такі законодавчі акти, як Закон України «Про туризм», «Про курорти», «Про захист прав споживачів». Тим самим виділяються основні напрями державного регулювання української туристичної галузі. В той же час проводиться докладний аналіз двох документів: Господарського та Цивільного кодексів України, виокремлюючи з них основні положення, які стосуються вітчизняної туристичної галузі. Автор також аналізує наукову літературу, автори якої приділяють значну увагу формуванню законодавчої бази. При цьому дослідник виділяє напрацювання науковців, які розглядають етапи становлення юридичної бази туристичної галузі та механізми її впровадження. В статті виділяються основні види туризму України та їх регламентування в законодавстві держави. Окремо автор наголошує на перспективах подальшого розвитку правових відносин між державою та туристичним бізнесом. При цьому державні органи влади намагаються законодавчо підтримати розвиток різних типів туризму, які являються популярними серед внутрішніх та іноземних туристів. Сьогодні деякі нормативні акти потребують доповнення, що дозволить більш активно впроваджувати нові технології та способи введення туристичного бізнесу, як в Україні, так і в окремих регіонах.

Ключові слова: туризм, Закон України, бізнес, підприємництво, нормативні акти.

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ ТУРИСТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

Яровой В.Ф., к.э.н., доцент

*Херсонский государственный университет
Украина, 73000, г. Херсон, ул. 40 лет Октября, 27*

В статье проводится анализ законодательной базы Украины, которая касается правовых, экономических, общественных отношений в сфере туризма. Автор выделяет основные нормативные документы, которые регулируют деятельность субъектов туристического бизнеса. Автор отдельно рассматривает законодательные акты, как Закон Украины «О туризме», «О курортах», «О защите прав потребителей». Тем самым выделяются основные направления государственного регулирования украинской туристической отрасли. В исследовании создана общая картина правовых отношений в отрасли. При этом рассматриваются и анализируются основные нормативные документы - Хозяйственный и Гражданский кодексы Украины, выделяя из них основные положения, которые касаются отечественной туристической отрасли. Автор также анализирует научную литературу, авторы которой значительное внимание обращали формированию законодательной базы. При этом исследователь выделяет наработки известных ученых, которые рассматривают этапы становления юридической базы туристической отрасли и механизма её внедрения. Отдельно автор акцентирует внимание на перспективе дальнейшего развития правовых отношений между государством и туристическим бизнесом. При этом государственные органы власти пытаются законодательно поддержать развитие разных видов туризма, которые являются популярными среди внутренних и иностранных туристов. Сегодня некоторые нормативные акты требуют определенных дополнений, которые позволят более активно внедрить новые технологии и способы введения туристического бизнеса, как в Украине, так и в отдельных регионах.

Ключевые слова: туризм, Закон Украины, бизнес, предпринимательство, нормативные акты.

LEGAL REGULATION OF ECONOMIC RELATIONS OF TOURIST COMPANIES IN UKRAINE

Iarovi, V., Cand. of Economic Sciences, assistant professor

*Kherson State University
Ukraine, 73000, Kherson, 40 rokiv Zhovtnya Str., 27*

The paper analyzes the legal framework of Ukraine, which deals with the legal, economic and social relations in the tourism sector. The author identifies the basic regulations which regulate activity of subjects of tourist business. The study established the overall picture of legal relations in the industry. At the same time the basic regulations. The researcher analyzes the economic and the Civil Code of Ukraine, highlighting the main points of them, which relate to the domestic tourism industry. In the research study analyzes the legal documents that govern the activities of travel agencies, hotel management or business dining. The article is not conducted studies state standards, and stands only the laws of Ukraine. Today, each European country operates effectively through a special law regulating activities in the political, economic or cultural spheres. Therefore, the legal framework is always a major factor in the development of the tourism industry in the world. This global experience tries to adopt Ukraine. Since 1991 begins in the country established legal framework, which regulates the activity of companies providing tourist services. The main piece of legislation is the Law of Ukraine "On Tourism", regulating the functioning of the Ukrainian tourism industry. The document spelled out the basic provisions relating to the legal, organizational, educational and economic relations. Today there are other laws that greatly affect the tourism industry. Among them are the Law of Ukraine "On resorts", which delineated different kinds of resorts and their functional features and principles of their functioning.

Key words: Tourism, Law of Ukraine, business, entrepreneurship, regulations

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день кожна європейська держава ефективно функціонує завдяки спеціальній юридичній базі, яка регламентує діяльність в політичній, економічній або культурній сферах. Тому правова основа завжди є головним чинником розвитку економіки у світі, зокрема і туристичної галузі. Цей світовий досвід намагається переймати і Україна. Починаючи з 1991 року в державі розпочинається створюватися нормативна база, яка регламентує діяльність підприємств, які надають туристичні послуги. В статті проводиться узагальнення основних нормативних документів, які регламентують туристичну діяльність в Україні. Розширення та конкретизація даної проблематики є подальшим предметом нашого дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Цьому питанню приділяли увагу такі сучасні дослідники. Так, наприклад, І.З. Жук проводила дослідження основних юридичних законів, які стосувалися саме туристичної галузі. При цьому дослідник не аналізувала додаткові законодавчі акти, які мали опосередковане відношення до туризму в Україні [1]. В той же час Л.П. Дядченко аналізував основні правила, які регламентують діяльність туристичних комплексів [2], а В.Ф. Кифяк проводить комплексне дослідження Закону України «Про туризм», в результаті якого науковець виділив основні положення щодо поліпшення туристичної галузі [3]. В свою чергу, П.Р. Пуцентейло, аналізуючи законодавчу базу України, виділяє основні напрямки діяльності готельних підприємств [4]. Зрозуміло, що дана проблематика залишається актуальною у вітчизняній науці і сьогодні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є узагальнення основних аспектів нормативної бази України, яка стосується туристичної галузі. Також автор звертає увагу на обмеження та можливості туристичних підприємств, які надаються їм юридичними документами, під час провадження ними своєї економічної діяльності.

У статті аналізуються правові документи, що регламентують діяльність туристичних фірм, підприємств готельного господарства або закладів харчування. Автор намагається створити загальну картину правових відносин держави та туристичного бізнесу, адже рівень їх стосунків прямо визначає економічну доцільність зайняття бізнесом в сфері туризму. В статті не проводиться дослідження державних стандартів, а виділяються тільки закони України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні правові документи надають можливість підприємствам проводити легальні операції в сфері туризму. Звичайно, правовим актом найвищої юридичної сили є Конституція України. В статті 45 цього документу йдеться: *«кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом»* [5]. Таким чином, Конституція України чітко надає право кожному громадянину на відпочинок.

Закон України «Про туризм».

Основним спеціальним нормативним актом, звісно, являється Закон України «Про туризм», який регламентує функціонування української туристичної галузі. В цьому документі прописані основні положення, які

стосуються правових, організаційних, виховних та економічних відносин. Зазначений закон є підґрунтям для створення нових галузевих документів [6].

На думку В.Ф. Кифяка Закон України «Про туризм» виділяє основні напрями діяльності державної влади в сфері туризму. Серед них можна виділити:

- Раціональне використання вільного часу.
- Використання бюджетних коштів на розвиток туристичної сфери.
- Збереження туристично-рекреаційних ресурсів держави.
- Створення дієвої системи туристичної діяльності.
- Формування спеціальних економічних умов для розвитку туристичного бізнесу.
- Залучення іноземних та вітчизняних інвестицій.
- Забезпечення безпеки туристів.
- Організація наукового забезпечення туристичної галузі.
- Налагодження відносин з зарубіжними державами [3].

Таким чином, проаналізувавши основний «туристичний» закон, В.Ф. Кифяк виділив головні напрями, які регулює саме державна влада. Відмітимо, що ці напрями дозволяють створити систему правових відносин між державною та приватними туристичними підприємствами.

Також звернемо увагу на той факт, що в Законі України «Про туризм» окремо виділяються види туризму, які ефективно розвиваються на території України, зокрема:

- Дитячий.
- Молодіжний.
- Спортивний.
- Екологічний.
- Сільський.
- Гірський тощо [6].

Отже, правовий документ чітко розділяє основні напрями туристичної діяльності підприємств розміщення, перевезення, харчування, відпочинку та ін.

В свою чергу Л.П. Дядченко виділяє основні умови і вимоги, при яких здійснюється підприємницька діяльність в сфері туризму, а саме:

1. Ліцензування туристичного підприємства або організації.
2. Проведення процедури державної реєстрації суб'єктів туристичного бізнесу.
3. Сертифікація туристичної діяльності.
4. Встановлення спеціальних категорій, які стосуються підприємств розміщення, харчування тощо.
5. Страхування туристів [2].

Закон України «Про туризм»

Таким чином, Закон України «Про туризм» визначає такі поняття, як туристичні ресурси, основні способи державного регулювання туристичної галузі, організація туристичної діяльності тощо. Проаналізувавши даний нормативний акт можна зробити такі висновки:

- Документ чітко розділяє різні види туризму.
- Всі права та обов'язки суб'єктів галузі захищені державою.
- Нормативний акт виділяє основні напрямки діяльності органів законодавчої та виконавчої влади.
- Створена окрема правова база дає можливість удосконалювати механізм її впровадження в туристичному бізнесі України.

Додаткові нормативні акти

Сьогодні існують і інші законодавчі акти, які в значній мірі торкаються туристичної сфери. Серед них необхідно виділити Закон України «Про курорти», де розмежовуються різні види курортів, їх функціональні особливості та принципи їх функціонування. В цьому документі, наприклад, регламентується:

1. Умови, які надають право на створення курортних об'єктів для туристичної діяльності.

2. Принципи забудови курортних зон.
3. Правила використання природних та екологічних ресурсів з метою розвитку туризму.
4. Використання мінеральних вод, лікувальні грязі та інші ресурси.
5. Принципи та правила організації функціонування курортних підприємств на території України тощо [7].

Таким чином, цей законодавчий документ чітко розмежовує правила надання туристичних послуг в курортних зонах. При цьому держава захищає природні та екологічні ресурси.

В свою чергу в Законі України «Про захист прав споживачів» йдеться про права та обов'язки всіх суб'єктів, які отримують (надають) послуги в сфері бізнесу. Положення цього нормативного акта також стосуються і туристичної сфери. Наприклад, в статті 4 цього закону чітко прописано, що кожен споживач має право на захист держави, належну якість продукції, безпеку, достовірність інформації, відшкодування збитків тощо. Також нормативний акт виділяє основні положення, які стосуються якісної продукції, що є важливим в ринкових умовах. Кожен споживач туристичного продукту повинен отримати тільки якісну послугу, що підтверджено спеціальними документами. При цьому туристичне підприємство повинно гарантувати, згідно цього закону, своїм клієнтам надання якісних послуг та продукції [8].

Отже, державна влада гарантує кожному туристу належну якість продукції (послуг), які виробляють (надають) на вітчизняному туристичному ринку. В тому випадку, якщо положення закону будуть порушені виробником або продавцем, споживач має право оскаржувати у відповідних судових інстанціях отримані збитки.

В таблиці № 1 проводиться окремо аналіз Господарського та Цивільного кодексів України. Ці документи чітко розмежовують та регламентують правові відносини між державною владою й приватними підприємцями.

Виділимо основні положення цих нормативних актів, які стосуються туристичної сфери.

Таблиця № 1 - Аналіз правових норм Господарського та Цивільного кодексів України щодо туристичної діяльності.

Господарський кодекс України	Цивільний кодекс України
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ліцензування, патентування і квотування певних видів господарської діяльності. 2. Оподаткування суб'єктів господарської діяльності. 3. Суб'єкти господарства повинні пройти процес реєстрації. 4. Державні органи влади захищають представників господарських підприємств. 5. Забезпечення прозорості конкуренції в умовах ринкових відносин. 6. Особливості використання природних ресурсів у господарській діяльності. 7. Права на інтелектуальну власність, яка використовується в господарстві [9]. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Укладання договорів, відшкодування майнових збитків тощо. 2. Захист цивільних прав виробника та споживача. 3. Державна реєстрація юридичної особи, яка приймає участь, наприклад, в ринкових відносинах. 4. Відповідальність фірми, компанії або підприємства за своїми зобов'язаннями. 5. Права власності (майно, продукція, доходи тощо) юридичних осіб, які займаються господарською діяльністю. 6. Основні обов'язки (додержання установчого документу, нерозголошення комерційної таємниці тощо) суб'єктів господарської діяльності [10].

Господарський та Цивільний кодекси України прописують основні положення, які стосуються діяльності представників господарської діяльності. В свою чергу суб'єкти туристичної галузі використовують зазначену юридичну базу для ведення комерційних відносин, надання послуг та ін.

На сьогоднішній день в Україні існують підприємства, які забезпечують перевезення, розміщення та харчування туристів. Вище перераховані законодавчі акти дають можливість надавати певні послуги, як внутрішньому, так і іноземному туристам. Так, наприклад, Господарський кодекс [9], з одного боку, надає право отримати ліценцію на провадження господарської діяльності у сфері туризму, з метою впорядкування туристичного бізнесу і запобіганню шахрайств та інших злочинів, що безумовно позитивно для розвитку малого, середнього та великого бізнесу, а з іншого, Цивільний кодекс [10], вводить певні зобов'язання для підприємств, які надають туристичні послуги (готелі, ресторани тощо).

ВИСНОВКИ

Таким чином, проаналізувавши основну законодавчу базу України, яка стосується туристичної сфери діяльності, можна зробити такі висновки:

- Кожний суб'єкт правових відносин в туристичній галузі має певні права і обов'язки, які захищені державою.

- Туристична галузь має розгалужену систему в Україні. Діяльність цієї системи регулює, в основному, Закон України «Про туризм».
- Додаткові нормативні акти доповнюють «основний» закон. Тим самим регулюється діяльність господарських підприємств в умовах ринкових відносин.
- Необхідна більш розгалужена юридична база, яка б торкалася всіх видів туристичної діяльності. Правові положення повинні окремо стосуватися спортивного, зеленого, екологічного, лікувального, пізнавального та інших видів туризму.
- Юридична база України надає, як можливості для розвитку туристичного бізнесу, так і встановлює певні обмеження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жук І.З. Нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів туристичної галузі в Україні / І.З. Жук. // Економіка. Управління. Інновації. Серія: економічні науки. Електронне наукове фахове видання. – 2013. – №2 (10). – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_2_26.pdf.
2. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Л.П. Дядченко. – К., 2007. – 224 с.
3. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. – Чернівці, 2003. – 300 с.
4. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства / П. Пуценейло. – К., 2007. – 344 с.
5. Конституція України: станом на 15.05.2014 р. [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254кВА/96-вр>.
6. Закон України «Про туризм»: станом на 11.02.2015 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.

7. Закон України «Про курорти»: станом на 26.04.2014 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.
8. Закон України «Про захист прав споживачів»: станом на 30.09.2015 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
9. Господарський кодекс України: станом на 20.09.2015 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
10. Цивільний кодекс України: станом на 01.01.2016 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

REFERENCE

1. Zhuk I.Z. Normatyvno-pravove reguliuvannya sub'ektiv turystichnoi haluzi / I.Z. Zhuk. // *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsiia. Seriia: ekonomichni nauky. Elektronne fakhove vydannia.* – 2013. - № 2(10)., available at: http://www.nbu.gov.ua/j-pdf/eui_2013_2_26.pdf.
2. Dyadchenko L.P. *Ekonomika turystichnogo biznesu* / L.P. Dyadchenko. - K., 2007. - 224 p.
3. Kifyak V.F. *Organizatsiya turystychnoyi diyalnosti.* / V.F. Kifyak. – Chernivtsi, 2003. – 300 p.
4. Putsenteylo P.R. *Ekonomika i organizatsiya turystychno-gotelnogo pidpnyemstva* / P.R. Putsenteylo. – K., 2007. – 344 p.
5. Verkhovna Rada of Ukraine / *Konstytutsiya Ukrayini*: as of 15.05.2014, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254кВА/96-вр> (access December 15, 2015).
6. Verkhovna Rada of Ukraine / *Zakon Ukrayiny “Pro turizm”*: as of 11.02.2015, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (access December 15, 2015).

7. Verkhovna Rada of Ukraine / Zakon Ukrayiny "Pro kurorty": as of 26.04.2014, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2026-14> (access December 15, 2015).
8. Verkhovna Rada of Ukraine, Zakon Ukrayiny "Pro zakhist prav spozhivachiv": as of 30.09.2015, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (access December 15, 2015).
9. Verkhovna Rada of Ukraine / Economic Code of Ukraine: as of 20.09.2015, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (access December 15, 2015).
10. Verkhovna Rada of Ukraine / Tsivilniy kodeks Ukrayini: as of 01.01.2016, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (access December 15, 2015).